

КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОСТІР РЕГІОНУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ АСИМЕТРІЇ: ПРОСТОРОВИЙ ПІДХІД ТА МЕХАНІЗМИ СИНЕРГІЇ

©2025 ХОМ'ЯК М. С.

УДК 336.61
JEL: G21; O16; R11

**Хом'як М. С. Кредитно-інвестиційний простір регіону в умовах економічної асиметрії:
просторовий підхід та механізми синергії**

Метою статті є концептуальне обґрунтування та системний аналіз кредитно-інвестиційного простору регіону як ключового чинника фінансового забезпечення збалансованого регіонального розвитку, а також ідентифікація механізмів синергетичного взаємозв'язку між його кредитною та інвестиційною складовими в умовах посиленої міжрегіональної конкуренції та нерівномірності фінансування, спричинених воєнним станом в Україні. У статті проаналізовано підходи до фінансового забезпечення регіонів, яке характеризується глибокою економічною асиметрією, що виникла внаслідок диференціації територій на прифронтові, центральні та західні. Обґрунтовано, що така конфігурація вимагає відходу від універсальних підходів та застосування якісно нових принципів і методів розміщення фінансових ресурсів. Запропоновано визначення кредитно-інвестиційного простору регіону як системи взаємозв'язків регіональних суб'єктів інвестиційної діяльності та кредитно-депозитних установ щодо акумуляції, формування та розміщення кредитно-інвестиційних ресурсів через регіональну фінансову інфраструктуру. Методологічною основою дослідження виступає просторовий підхід, який, з опорою на вісь «центр – периферійні зв'язки», дозволяє охопити як матеріальний фінансовий капітал, так і його нематеріальну (інституційно-управлінську) складову. Проведено критичний огляд теоретичних концепцій та результатів сучасних емпіричних економетричних досліджень щодо впливу фінансового розвитку на економічне зростання, які підтверджують позитивний причинно-наслідковий зв'язок між ефективною діяльністю фінансових посередників та інвестиційними процесами. Виділено та деталізовано синергетичний взаємозв'язок кредитної та інвестиційної складових, який реалізується через механізм «синергетичної петлі»: кредитування виступає тригером інвестиційної активності, а сприятливий інвестиційний клімат стимулює пропозицію кредитного капіталу. Доведено, що кредитні ресурси (зокрема, державні програми, як-от «Доступні кредити 5–7–9%») є інституційним мостом, що спрямовує банківський капітал на цілі нарощування та оновлення основного капіталу регіонів. Визначено невирішені частини загальної проблеми, включно з недостатньою концептуалізацією кредитно-інвестиційного простору в умовах гібридної кризи та відсутністю механізму розміщення ресурсів, адаптованого до воєнних ризиків. Запропоновано концептуальну схему взаємозв'язку складових та формування практичних рекомендацій щодо вдосконалення кредитних інструментів і покращення інвестиційного клімату. Результати дослідження мають стати методологічною основою для підвищення ефективності алокації ресурсів та забезпечення стійкого розвитку регіонів України в період відновлення.

Ключові слова: фінансовий простір, кредитно-інвестиційний простір регіону, регіональний розвиток, інвестиційна діяльність, кредитна складова, просторовий підхід, економічна асиметрія, фінансове забезпечення.

Рис.: 1. **Бібл.:** 19.

Хом'як Мирослав Степанович – кандидат економічних наук, докторант кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08205, Україна)
E-mail: khomyak67@gmail.com

UDC 336.61
JEL: G21; O16; R11

Khomyak M. S. The Credit-Investment Space of the Region under Economic Asymmetry: A Spatial Approach and Synergy Mechanisms

The aim of the article is to conceptually substantiate and systematically analyze the credit-investment space of a region as a key factor in financially supporting balanced regional development, and to identify mechanisms of synergistic interaction between its credit and investment components under conditions of intensified interregional competition and uneven financing caused by martial law in Ukraine. The article examines approaches to the financial support of regions characterized by deep economic asymmetry resulting from the differentiation of territories into frontline, central, and western areas. It argues that such a configuration necessitates moving away from universal approaches and adopting qualitatively new principles and methods for the allocation of financial resources. A definition of the regional credit-investment space is proposed as a system of interactions between regional investment activity entities and credit-deposit institutions concerning the accumulation, formation, and allocation of credit-investment resources through the regional financial infrastructure. The methodological foundation of the study is a spatial approach, which, based on the «center–periphery links» axis, makes it possible to encompass both material financial capital and its intangible (institutional and managerial) component. A critical review of theoretical conceptions and contemporary empirical econometric research on the effects of financial development on economic growth has been undertaken, which confirms a positive causal relationship between the effective operations of financial intermediaries and investment processes. The synergistic relationship between the credit and investment components has been allocated and detailed, which is realized through a «synergetic loop» mechanism: lending acts as a trigger for investment activity, while a favorable investment climate stimulates the supply of credit capital. It has been demonstrated that credit resources (including State programs such as «Affordable Loans 5–7–9%») serve as an institutional bridge, channeling bank capital toward the objectives of increasing and renewing the fixed assets of regions. The unresolved aspects of the overall issue have been identified, including the insufficient conceptualization of the credit-investment space in the context of a hybrid crisis and the lack of a resource allocation mechanism adapted to wartime risks. A conceptual scheme of the components' interconnection has been proposed, along with practical recommendations for improving credit instruments and enhancing the investment climate. The results of the study should serve as a methodological foundation for enhancing the efficiency of resource allocation and ensuring the sustainable development of Ukraine's regions during the recovery period.

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

ЕКОНОМІКА

Keywords: financial space, regional credit-investment space, regional development, investment activity, credit component, spatial approach, economic asymmetry, financial provision.

Fig.: 1. **Bibl.:** 19.

Khomyak Myroslav S. – PhD (Economics), Candidate on Doctor Degree of the Department of Public Finance, State Tax University (31 Universytetska Str., Irpin, 08205, Ukraine)

E-mail: khomyak67@gmail.com

Проблема фінансового забезпечення збалансованого регіонального розвитку є ключовою в умовах сучасних економічних і геополітичних викликів. Головний виклик полягає в залученні достатнього обсягу інвестиційних коштів та їх ефективному розміщенні на регіональному рівні. На поточному етапі повномасштабна війна в Україні загострила міжрегіональну конкуренцію за фінансові ресурси та спричинила об'єктивну нерівномірність фінансування, диференціювавши регіони за критерієм безпеки та економічної активності (прифронтові, західні, центральні). Ця нова регіональна конфігурація вимагає розробки якісно нових принципів і методів розміщення фінансових ресурсів, зорієнтованих на подолання асиметрії. Вирішення цього складного завдання є можливим на основі просторового підходу, який розширює межі економічного аналізу, охоплюючи як матеріальний фінансовий простір, так і нематеріальний – його інституційно-управлінський капітал.

Обґрунтування механізмів фінансової активізації регіонів виводить на перший план необхідність системного дослідження кредитно-інвестиційної складової регіонального фінансового простору. Як свідчить аналіз наукових джерел [1–4], вісь «центр – периферійні зв'язки» є основним стрижнем просторового аналізу, що підкреслює цілісність національного фінансового простору. Кредитна складова (банківське, небанківське фінансування, державні програми, як-от «Доступні кредити 5–7–9%») та інвестиційна складова (ПП, внутрішні інвестиції, державні капітальні вкладення) регіону не є автономними одиницями, а перебувають у системному та комплементарному взаємозв'язку. Кредит, виконуючи функцію мобілізації та перерозподілу капіталу, виступає тригером інвестиційної активності, а сприятливий інвестиційний клімат, своєю чергою, знижує ризики для кредиторів, стимулюючи пропозицію кредитного капіталу. Цей синергетичний взаємозв'язок дозволяє ввести в науковий обіг категорію кредитно-інвестиційний простір регіону, що визначається як система акумуляції, формування та розміщення кредитних та інвестиційних ресурсів через регіональну фінансову інфраструктуру.

Сучасні дослідження регіонального розвитку в Україні спрямовані на методологічне переосмислення в контексті воєнних викликів та асиметрії фінансування. Застосування просторового підходу, обґрунтованого у працях вітчизняних науковців (Б. Данилишин, С. Вовканич, Т. Титаренко, К. Ковтонюк, І. Сторонянська, А. Бенюк [1–5]), дозволяє розглядати фінансовий простір регіону через призму осі «центр – периферійні зв'язки», інтегруючи як фінансовий капітал, так і його інституційно-управлінську складову. Центральне місце в теоретичній дискусії посідає проблема взаємозв'язку фінансового розвитку та економічного зростання. Хоча класичні погляди поділилися між прихильниками нейтралітету фінансів (Робінсон, регіоналісти [6–8]) та концепцією Шумпетера-Леваяна (фінанси є креативною силою, що передують зростанню [9; 11]), домінуючі емпіричні дослідження (Р. Кінг, Р. Леваян [11], А. Попов [12], П. Кокорез [13], А. Бергер, Г. Уделл [14]) підтверджують, що ефективні фінансові системи позитивно впливають на реальну економіку, головним чином, через пом'якшення обмежень зовнішнього фінансування інвестиційних процесів.

На регіональному рівні цей позитивний вплив реалізується через кредитно-інвестиційну складову, яка виступає предметом активного аналізу. Дослідження підтверджують, що фінансові показники мають значущу кореляцію з регіональною економічною активністю [15]. Ключова роль у цьому процесі належить банкам та іншим кредитно-депозитним установам, які не лише забезпечують акумуляцію та трансформацію заощаджень, але й, завдяки механізмам оцінки кредитоспроможності та «кредитування, заснованого на тривалих відносинах» (*relationship lending*) [16], сприяють ефективній алокації ресурсів та фінансуванню інвестиційних проєктів. Таким чином, більшість науковців сходяться на думці, що ефективний синергетичний взаємозв'язок кредитної та інвестиційної складових є необхідною умовою для стимулювання регіонального економічного зростання, особливо в контексті державної політики відновлення [17; 18].

Незважаючи на значний теоретичний доробок дослідження взаємозв'язку фінансів та економічного зростання та регіональних аспектів функціонування фінансової системи, існує низка не вирішених частин загальної проблеми, які потребують подальшої конкретизації, особливо в контексті сучасних українських реалій. Зокрема, існуючі підходи до трактування фінансового простору є недостатніми для відображення динамічної сутності та деформованої структури фінансових потоків, спричиненої військовою агресією. Тому залишається не до кінця розкритою структура та функціональне навантаження кредитно-інвестиційного простору регіону як інтегральної категорії, що об'єднує матеріальні (ресурси) та нематеріальні (інституційно-управлінський капітал) аспекти фінансування в умовах надзвичайної економічної асиметрії між тилловими та прифронтовими регіонами України.

Метою статті є концептуальне обґрунтування та системний аналіз кредитно-інвестиційного простору регіону як ключового чинника фінансового забезпечення збалансованого регіонального розвитку, а також ідентифікація синергетичного взаємозв'язку між його кредитною та інвестиційною складовими в умовах посиленої міжрегіональної конкуренції та нерівномірності фінансування, спричинених воєнним станом в Україні.

Методика дослідження має переважно теоретико-методологічний та аналітико-синтетичний характер. Основними методами є теоретичний аналіз та систематизація підходів вітчизняних науковців до трактування фінансового простору, а також критичний огляд існуючих теоретичних концепцій щодо взаємозв'язку фінансового розвитку та економічного зростання (зокрема, погляди Шумпетера, Робінсона, Левайна). Для розкриття проблеми фінансового забезпечення регіонів застосовано просторовий підхід, що дозволяє розглядати фінансові процеси через призму осі «центр – периферійні зв'язки». Паралельно використано системний підхід для аналізу комплементарного та синергетичного взаємозв'язку між складовими фінансового простору (кредитною та інвестиційною). Методом наукового синтезу на основі вивчених підходів сформовано та введено в обіг нову інтегральну категорію – **кредитно-інвестиційний простір регіону**. Також здійснено концептуальне моделювання механізму взаємодії складових у вигляді синергетичної петлі. Обґрунтування висновків про позитивний вплив фінансів на економіку виконано шляхом узагальнення та інтерпретації результатів передових зарубіжних економетричних досліджень, що підтверджують причинно-наслідковий зв'язок між пропозицією кредитів та інвестиційним шоком.

Застосовано метод графічної візуалізації для представлення сформованого бачення концептуального взаємозв'язку між кредитною та інвестиційною складовими фінансового простору регіону.

Проблема залучення достатнього обсягу коштів для активізації інвестиційної діяльності в регіонах є однією з ключових у сфері фінансового забезпечення збалансованого регіонального розвитку. На поточному етапі розгортання економічної та політичної кризи в Україні загострило конкуренцію між регіонами за фінансові ресурси. Нині спостерігається нерівномірність фінансування окремих регіонів, що зумовлена об'єктивними причинами – внаслідок повномасштабної війни регіони поділилися на: 1) регіони, де ведуться бойові дії чи частина території яких окупована; 2) західні, найбільш безпечні регіони та 3) центральні регіони або сусідні з тими, де ведуться бойові дії. Новий регіональний розподіл потребує нових підходів до вибору принципів і методів розміщення фінансових ресурсів на регіональному рівні. Вирішення цього завдання можливо на основі застосування просторового підходу, що дозволяє розширити межі економічного аналізу за рахунок дослідження як матеріального фінансового простору регіону, так і нематеріального – його інституційно-управлінського капіталу.

Спираючись на результати аналізу підходів вітчизняних науковців до трактування фінансового простору як економічної категорії [1–4], ми дійшли думки, що основним стрижнем просторового аналізу є вісь «центр – периферійні зв'язки», що виводить на перший план питання цілісності фінансового простору регіонів країни, адже всі його компоненти тісно взаємопов'язані один з одним. З позиції системного підходу відносини між складовими фінансового простору та характеристики його кредитно-інвестиційної складової необхідно аналізувати в контексті стану як фінансового простору регіону, так і розвитку національної фінансової системи в цілому та її кредитної й інвестиційної підсистем зокрема.

Кредитна складова фінансового простору регіону – це сукупність відносин щодо надання фінансових ресурсів на засадах зворотності, платності, строковості та цільового характеру. Вона представлена банківським кредитуванням, небанківським фінансуванням (кредитні спілки, мікрофінансові організації) та програмами державної підтримки, такими як «Доступні кредити 5–7–9%». Її функція полягає в мобілізації вільного капіталу та його тимчасовому перерозподілі на цілі поповнення обігових коштів та капітальних витрат.

Інвестиційна складова регіонального фінансового простору – це система відносин щодо вкладення капіталу з метою його приросту та отримання економічного чи соціального ефекту. Вона включає прямі іноземні інвестиції (ПІІ), внутрішні інвестиції приватного сектора (реінвестиції прибутку, власні кошти підприємств), а також державні та комунальні капітальні вкладення. Ключовою функцією є нарощування та оновлення основного капіталу, що є базисом економічного зростання.

Взаємозв'язок між цими складовими носить системний і комплементарний характер. Кредитні ресурси не є самоціллю, а виступають засобом фінансування інвестицій та їх капіталізації.

По-перше, у сучасних умовах значна частина інвестицій, особливо в сегменті малого та середнього бізнесу, фінансується за рахунок банківських кредитів. Кредит виступає тригером інвестиційної активності, дозволяючи суб'єктам господарювання реалізовувати проекти, для яких недостатньо власних коштів.

По-друге, кредитна діяльність залежить від інвестиційного клімату: банки, як ключові кредитори, при прийнятті рішень про видачу довгострокових кредитів аналізують інвестиційний клімат регіону. Висока інвестиційна привабливість, що виражається в наявності проектів з високою доходністю та низькими ризиками, стимулює зростання пропозиції кредитного капіталу.

Прикладом практичного втілення взаємозв'язку між інвестиційною та кредитними складовими фінансового простору в Україні є урядова програма «Доступні кредити 5–7–9%». Вона є фінансово-інституційним мостом, що спрямовує кредитні ресурси (банківський капітал) на інвестиційні цілі (модернізація виробництва, придбання обладнання).

Синергетичний взаємозв'язок кредитної та інвестиційної складових фінансового простору регіонів дає можливість вести мову про кредитно-інвестиційний простір регіону, під яким ми будемо розуміти систему взаємозв'язків регіональних суб'єктів інвестиційної діяльності та кредитно-депозитних установ з приводу акумуляції, формування та розміщення кредитно-інвестиційних ресурсів, що здійснюється через регіональну фінансову інфраструктуру.

З інституційної точки зору кредитно-інвестиційну складову фінансового простору регіону можна вважати сукупністю потенційних об'єктів капіталовкладень і кредитно-депозитних установ. Це визначає необхідність дослідження особливостей функціонування регіональних банків, кредитних спілок, інших кредитно-депозитних установ і суб'єктів інвестиційної діяльності.

Причинно-наслідкові зв'язки між розвитком регіональної економіки, інвестиціями та функціонуванням банківського сектора достатньо добре вивчені в сучасній науковій літературі на прикладі розвинених країн, що мають різні економічні устрої та фінансові системи, особливо тих, де ринки капіталу є недостатньо розвиненими. Але теоретична дискусія в науковій літературі щодо регіональних аспектів фінансової системи містить різні висновки з позицій регіональної економіки, економічної географії та фінансів. У рамках досліджень регіональної економіки питання впливу фінансових відносин на економічний розвиток регіонів вивчено недостатньо багатостороннє, а багато регіоналістів вважають, що фінансова система є нейтральною відносно регіональної продуктивності [19]. Хоча існує чимало застережень і суперечливих поглядів на взаємозв'язок інвестиційних і фінансових процесів, більшість доказів свідчить про те, що ефективність діяльності фінансових посередників і фінансових ринків мають позитивний вплив на зростання, але лише сам зворотний причинно-наслідковий зв'язок не є рушійною силою цього зростання. Теорія та практичні докази свідчать про те, що краще розвинені фінансові системи пом'якшують обмеження зовнішнього фінансування, з якими стикаються фірми в процесі інвестування, що є одним із механізмів впливу фінансового розвитку на економічне зростання.

Фінансовий напрям досліджень активно обґрунтовує позитивний вплив фінансових установ на інвестиційні процеси в регіоні. Використовуючи структурну векторну авторегресійну модель зі змінними в часі параметрами та стохастичною мінливістю (TVP-SVAR), науковці ідентифікували шок пропозиції кредитів для нефінансових корпорацій (NFC) та відповідний інвестиційний шок і виявили тісний взаємозв'язок між цими двома змінними [17]. Відповідні рекомендації щодо поліпшення політики спрямовані на посилення ролі фінансового сектора у сприянні збалансованому регіональному розвитку в країнах Європи з економікою, що розвивається.

Таким чином, результати багаторічного теоретичного аналізу взаємодії фінансової системи та економічного зростання переконливо засвідчили наявність позитивного взаємозв'язку між ними, що реалізується, зокрема, через механізм кредитування інвестиційних процесів, який водночас виступає потужним інструментом стимулюючої політики держави. Тому в подальших дослідженнях ми будемо спиратися на доведену необхідність розвитку та вдосконалення кредитних інструментів, орієнтованих на розширення фінансування інвестицій в цілому та інвестиційних проектів зокрема. Для посилення позитивного синергетичного ефекту вза-

ємодії цих процесів увага має приділятися покращанню інвестиційного клімату, послабленню адміністративних бар'єрів, розширенню інформації, поліпшенню інституційних умов для інвестування.

На цій методологічній основі нами сформовано бачення концептуального взаємозв'язку кредитної та інвестиційної складових фінансового простору регіону, схему якого наведено на рис. 1.

Механізм взаємодії між цими складовими можна представити у вигляді синергетичної петлі, що представляє собою двонаправлений взаємозв'язок, який опосередкований трьома ключовими механізмами:

- ✦ *стимулювання інвестицій кредитними інструментами*, коли підвищення доступності через зниження вартості та строків

Рис. 1. Схема концептуального зв'язку між кредитною та інвестиційною складовими фінансового простору регіону

Джерело: складено автором.

На рис. 1 відображено, яким чином фінансові потоки та економічні чинники взаємодіють, формуючи інвестиційний клімат і сприяючи або гальмуючи економічне зростання.

Кредитна складова представляє джерела фінансових ресурсів, що надаються на зворотній основі, і складається з інституцій (банків, кредитних спілок, лізингових компаній, урядових програм пільгового кредитування) та інструментів (кредити, овердрафти, облігації, векселі). Її функція – мобілізація та перерозподіл тимчасово вільних коштів.

Інвестиційна складова представляє процеси вкладення капіталу з метою його збільшення, складається із суб'єктів (підприємства, інвестори (вітчизняні, іноземні), держава, місцеві громади), проектів розвитку виробництва, модернізації, будівництва інфраструктури, інновацій та виконує функцію нарощування та оновлення основного капіталу.

кредитування розширює можливості підприємств та інвесторів використовувати кредитні кошти для фінансування інвестиційних проектів, особливо довгострокових і капіталомістких;

- ✦ *залежність кредитування від інвестиційного клімату*, сприятливості якого визначає інтенсивність попиту на кредити та створює сприятливі умови для їх надання. Своєю чергою, висока інвестиційна активність, привабливі проекти та позитивні економічні перспективи в регіоні знижують ризики для кредиторів, стимулюючи їх збільшувати пропозицію кредитних ресурсів;
- ✦ *позитивний системний ефект проявляється через успішну реалізацію інвестиційних проектів*, профінансованих за рахунок кредитів, і веде до економічного зростання в регіоні (збільшення ВРП, створення ро-

бочих місць, зростання податкових надходжень). Це підвищує платоспроможність економічних суб'єктів, що, знову ж таки, покращує кредитний портфель банків, знижує ризики та створює умови для подальшого кредитування. Таким чином, кредитно-інвестиційний цикл замикається, формуючи синергетичний ефект.

Особливу роль у стимулюванні економічного розвитку, у тому числі на регіональному рівні, відіграють банки, які:

- ✦ здійснюють акумуляцію заощаджень та їх трансформацію в довгострокові активи;
- ✦ спеціалізуються на оцінці кредитоспроможності клієнтів та моніторингу позичальників, що сприяє фінансуванню «якісних» проектів;
- ✦ впливають на алокацію ресурсів між конкуруючими напрямками їх використання.

Більше того, банки (особливо, але не виключно, невеликі) практикують кредитування, засноване на відносинах (*relationship lending*) з малими домогосподарствами та підприємствами, що сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між кредиторами та позичальниками.

На кредитно-інвестиційну складову фінансового простору регіонів впливають зовнішні фактори, такі як державна політика (податкове та регуляторне середовище), геополітичні ризики та макроекономічна стабільність. Ці чинники можуть як посилювати, так і послаблювати взаємозв'язок між кредитною та інвестиційною складовими, визначаючи загальний фінансовий клімат регіону.

Таким чином, можна зробити висновок, що, з одного боку, регіональне економічне зростання безпосередньо залежить від розвитку кредитно-інвестиційної складової фінансового простору та легкості доступу до кредитно-інвестиційних ресурсів, а, з іншого – рівень розвитку та спеціалізація регіону може визначати структуру його фінансової системи: у менш розвинених регіонах домінують зовнішні банківські інститути, тоді як більш розвинені регіони мають диверсифіковану фінансову систему, у якій важливу роль відіграють власне регіональні банки.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу обґрунтовано необхідність застосування просторового підходу до дослідження фінансового забезпечення регіонального розвитку в умовах загостреної асиметрії, спричиненої воєнною агресією. Запропоновано концептуальне визначення кредитно-інвестиційного простору регіону як системи взаємозв'язків

регіональних суб'єктів інвестиційної діяльності та кредитно-депозитних установ щодо акумуляції, формування та розміщення ресурсів через регіональну фінансову інфраструктуру. Ця категорія інтегрує ключові компоненти, що взаємодіють за принципом «центр – периферійні зв'язки».

Доведений системний і комплементарний характер взаємозв'язку між кредитною та інвестиційною складовими фінансового простору дозволяє стверджувати, що кредитування є критичним тригером інвестиційної активності, особливо для малого та середнього бізнесу, а стан інвестиційного клімату (інвестиційна привабливість, рівень ризиків) безпосередньо впливає на пропозицію кредитного капіталу. Механізм взаємодії являє собою синергетичну петлю, де успішна реалізація інвестиційних проектів, профінансованих кредитами, веде до зростання ВРП і підвищення платоспроможності суб'єктів, що, своєю чергою, покращує кредитний портфель та стимулює подальше кредитування.

Результати теоретичного аналізу підтверджують гіпотезу про позитивний причинно-наслідковий зв'язок між рівнем розвитку фінансової системи (зокрема, її кредитною функцією) та економічним зростанням. Фінансові інститути, і перш за все банки, виконують ключові функції акумуляції заощаджень, трансформації їх у довгострокові активи та підвищення ефективності алокації ресурсів завдяки оцінці та моніторингу проектів. Таким чином, ефективність фінансових посередників є одним із головних механізмів пом'якшення обмежень зовнішнього фінансування, що стимулює інвестиції та економічне зростання.

З огляду на доведену залежність регіонального зростання від доступу до кредитно-інвестиційних ресурсів, подальша державна політика має бути орієнтована на:

- ✦ удосконалення кредитних інструментів, спрямованих на розширення фінансування інвестиційних проектів;
- ✦ посилення синергетичного ефекту через системне покращення інвестиційного клімату (послаблення адміністративних бар'єрів, розширення інформаційної та інституційної бази для інвестування);
- ✦ диференційований підхід до регіонів, враховуючи, що розвиненіші регіони мають диверсифікованішу фінансову систему з вагомою роллю власних регіональних банків, тоді як менш розвинені залежать від зовнішніх фінансових інститутів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / за ред. Б. М. Данилишина. Київ : РВПС України НАН України, 2008. 220 с.
2. Вовканич С. Й. Економічний простір в інтеграційній стратегії розвитку України: теоретико-методологічний аспект. *Регіональна економіка*. 2009. № 3. С. 16–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2009_3_4
3. Титаренко Т. М. Просторові фактори формування регіональної політики в Україні. *Трибуна*. 2001. № 11–12. С. 16–20.
4. Ковтонюк К. В. Теоретичні аспекти визначення поняття «фінансовий простір». *Вчені записки [Університету економіки та права «КРОК»]*. 2010. Вип. 22. С. 33–43. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/kovtoniuk_0024.pdf
5. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Особливості інвестиційно-кредитного забезпечення розвитку регіонів в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 53–59. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-53-59>
6. Altär A., Kubinski M. N., Zaharia A. Uncovering the Dynamic Relationship between Credit and Sustainable Economic Growth in Selected CEE Countries. *Sustainability*. 2021. Vol. 13. Iss. 11. Art. 6349. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13116349>
7. Kurmanova L. R., Kurbanova L. Kh., Kurmanova D. A., Khabibullin R. G. Role of Financial And Credit Institutions in the Regional Economic Development. *Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.03.02.114>
8. Edronova V. N., Maslakova D. O. Financial components of the investment process in the regions: Essence and evaluation. *Financial Criminology*. 2018. Iss. 4. P. 860–876. DOI: <https://doi.org/10.24891/fc.24.4.860>
9. McKinnon R. I. Money and Capital in Economic Development. Washington, DC: Brookings Institution, 1973. 184 p.
10. Mankiw N. G., Romer D., Weil D. N. A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1992. Vol. 107. Iss. 2. P. 407–437. DOI: <https://doi.org/10.2307/2118477>
11. King R. G., Levine R. Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right. *The Quarterly Journal of Economics*. 1993. Vol. 108. Iss. 3. P. 717–737. DOI: <https://doi.org/10.2307/2118406>
12. Popov A. Evidence on finance and economic growth. *Handbook of Finance and Development*. Cheltenham : Edward Elgar, 2018. P. 63–104. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781785360510.00009>
13. Coccores P. EU regional policy and local economic growth: Does banking development matter? *Papers in Regional Science*. 2024. Vol. 103. Iss. 5. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pirs.2024.100049>
14. Berger A., Udell G. Relationship Lending and Lines of Credit in Small Firm Finance. *Journal of Business*. 1995. Vol. 68. Iss. 3. P. 351–382. DOI: <http://dx.doi.org/10.1086/296668>
15. Nogueira De Moraes L., Belchior Silva Moreira T., de Moura Cunha G. H. Economic Growth and Financial Development – A Regional Analysis. *Revista Baru – Revista Brasileira de Assuntos Regionais e Urbanos*. 2022. Vol. 9. Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.18224/baru.v9i1.12771>
16. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. Working Paper 10766. Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research, 2004. 64 p. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10766/w10766.pdf
17. Well Spent. How Strong Infrastructure Governance Can End Waste in Public Investment / G. Schwartz [et al.] (Eds.). Washington, DC : International Monetary Fund, 2020. 344 p. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781513511818.071>
18. Garcia V. A., Meseguer J. A., Ortiz L. P., Tuesta D. Infrastructure and economic growth from a meta-analysis approach: do all roads lead to Rome? *BBVA Working Paper* 17/07. 2017. URL: https://www.bbva.com/wp-content/uploads/2017/04/WP_Infraestructura_ENG.pdf
19. Aiello V., Reverberi P. M., Brasili C. Regional diversity in experiences of cohesion policy: The cases of Emilia-Romagna and Calabria. *Papers in Regional Science*. 2019. Vol. 98. Iss. 6. P. 2275–2293. DOI: <https://doi.org/10.1111/pirs.12461>

REFERENCES

- Aiello, V., Reverberi, P. M., & Brasili, C. (2019). Regional diversity in experiences of cohesion policy: The cases of Emilia-Romagna and Calabria. *Papers in Regional Science*, 98(6), 2275–2293. <https://doi.org/10.1111/pirs.12461>
- Altär, A., Kubinski, M. N., & Zaharia, A. (2021). Uncovering the Dynamic Relationship between Credit and Sustainable Economic Growth in Selected CEE Countries. *Sustainability*, 13(11), Art. 6349. <https://doi.org/10.3390/su13116349>
- Berger, A., & Udell, G. (1995). Relationship Lending and Lines of Credit in Small Firm Finance. *Journal of Business*, 68(3), 351–382. <http://dx.doi.org/10.1086/296668>
- Coccores, P. (2024). EU regional policy and local economic growth: Does banking development matter? *Papers in Regional Science*, 103(5). <https://doi.org/10.1016/j.pirs.2024.100049>
- Danylyshyn, B. M. (Red.). (2008). *Ekonomichniy prostir i dynamika rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy: teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia* [Economic space and dynamics of productive forces development in Ukraine: theoretical and methodological foundations of research]. RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, Kyiv.
- Edronova, V. N., & Maslakova, D. O. (2018). Financial components of the investment process in the regions:

- Essence and evaluation. *Financial Criminology*, 24(4), 860–876.
<https://doi.org/10.24891/fc.24.4.860>
- Garcia, V. A., Meseguer, J. A., Ortiz, L. P., & Tuesta, D. (2017). *Infrastructure and economic growth from a meta-analysis approach: do all roads lead to Rome?* (BBVA Working Paper 17/07). BBVA. https://www.bbva-research.com/wp-content/uploads/2017/04/WP_Infraestructura_ENG.pdf
- King, R. G., & Levine, R. (1993). Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 717–737.
<https://doi.org/10.2307/2118406>
- Kovtoniuk, K. V. (2010). Teoretychni aspekty vyznachennia poniattia «finansovy prostir» [Theoretical aspects of defining the concept of "financial space"]. *Vcheni zapysky*, (22), 33–43. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/kovtoniuk_0024.pdf
- Kurmanova, L. R., Kurbanova, L. Kh., Kurmanova, D. A., & Khabibullin, R. G. (2019). Role of Financial And Credit Institutions in the Regional Economic Development. *Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism*.
<https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.03.02.114>
- Levine, R. (2004). *Finance and Growth: Theory and Evidence* (Working Paper No. 10766). National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10766/w10766.pdf
- Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407–437.
<https://doi.org/10.2307/2118477>
- McKinnon, R. I. (1973). *Money and Capital in Economic Development*. Brookings Institution, Washington, DC.
- Nogueira De Moraes, L., Belchior Silva Moreira, T., & de Moura Cunha, G. H. (2022). Economic Growth and Financial Development – A Regional Analysis. *Revista Baru – Revista Brasileira de Assuntos Regionais e Urbanos*, 9(1).
<https://doi.org/10.18224/baru.v9i1.12771>
- Popov, A. (2018). Evidence on finance and economic growth. In *Handbook of Finance and Development* (p. 63–104). Edward Elgar, Cheltenham.
<https://doi.org/10.4337/9781785360510.00009>
- Schwartz, G., et al. (Eds.). (2020). *Well Spent. How Strong Infrastructure Governance Can End Waste in Public Investment*. International Monetary Fund, Washington, DC.
<https://doi.org/10.5089/9781513511818.071>
- Storonianska, I. Z., & Benovska, L. Ya. (2023). Osoblyvosti investytsiino-kredytnoho zabezpechennia rozvytku rehioniv v umovakh viiny [Features of investment and credit support for regional development in wartime conditions]. *Biznes Inform*, (5), 53–59.
<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-53-59>
- Tytarenko, T. M. (2001). Prostorovi faktory formuvannia rehionalnoi polityky v Ukraini [Spatial factors of regional policy formation in Ukraine]. *Trybuna*, (11–12), 16–20.
- Vovkanych, S. Y. (2009). Ekonomichniy prostir v intehratsiinii stratehii rozvytku Ukrainy: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Economic space in the integration strategy of Ukraine's development: theoretical and methodological aspect]. *Rehionalna ekonomika*, (3), 16–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2009_3_4

УДК 364.013:336.567.22

JEL: G22; H53; H55; I38

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-10-418-426>

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

©2025 БУЛАВИНЕЦЬ О. В.

УДК 364.013:336.567.22

JEL: G22; H53; H55; I38

Булавинець О. В. Соціальні трансфери як інструмент підвищення ефективності системи соціального страхування

У сучасних умовах трансформації соціально-економічних систем питання підвищення ефективності механізмів соціального захисту населення набуває особливої актуальності. Зростання соціальних ризиків, пов'язаних із нестабільністю ринку праці, демографічним старінням, воєнними викликами та посиленням нерівності доходів, зумовлює необхідність перегляду ролі держави в забезпеченні соціальної безпеки громадян. У цьому контексті система соціального страхування розглядається не лише як інституційна основа перерозподілу ресурсів, а й як ключовий елемент формування соціальної стійкості суспільства. Саме тому метою представленої роботи є визначення особливостей соціальних трансфертів у контексті інструментарію підвищення ефективності системи соціального страхування. Основні методи, використані в дослідженні: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння та зіставлення, логічний метод, метод узагальнення та графічно-табличний метод для представлення результатів більш наочно. У роботі акцентовано увагу на те, що одним із найбільш дієвих інструментів підтримки соціальної стабільності є соціальні трансфери як грошові чи натуральні виплати, спрямовані на компенсацію втрат доходів окремих груп населення. Їх значення виходить далеко за межі звичайних соціальних виплат, адже трансфери виступають механізмом забезпечення економічної рівноваги, стимулювання внутрішнього попиту та запобігання соціальній маргіналізації. Ефективне поєднання інструментів соціального страхування із системою соціальних трансфертів дає змогу не лише підвищити адресність допомоги, а й оптимізувати витрати державного бюджету. Про-